

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ב"ה

תיק 1012834/1

בבית הדין הרבני האזורי נתניה

לפני כבוד הדיינים:

הרב אברהם שינדלר, הרב רפאל י' בן שמעון, הרב יאיר לרנר

התובעת: פלונית (על ידי ב"כ עו"ד שקמה עצמון גל)

נגד

הנתבע: פלוני (על ידי ב"כ עו"ד גיל דוידסון)

פסק דין

הנדון: טענת "מאיס עליי" עקב אלימות כלכלית

דעת חבר בית הדין הרב יאיר לרנר

רקע עובדתי

בתאריך כ' בטבת התשע"ה (11.12.2014) הגישה התובעת הגברת [פלונית] (להלן האישה) באמצעות בא כוחה עורכת הדין שקמה עצמון גל תביעה לגירושין עם כריכה למזונות האישה ומדור ייחודי וכן כתובה, נגד הנתבע מר [פלוני] (להלן הבעל) באמצעות בא כוחו עורך הדין גיל דוידסון.

בכתב התביעה מפרטת האישה שתי סיבות עיקריות לטענתה:

א) אלימות כלכלית קשה ביותר [...] שולט בה ובמעשיה, מכתוב וקובע בעבורה כל צעד ושעל, ומגביל אותה ככל שעולה על רוחו [...] הנתבע מידר אותה כלכלית, כספית-רכושית, ולמעשה היא נתונה לחסדיו, וליתר דיוק לגחמותיו. הוא הקובע מה תעשה, לאן תלך, עם מי תדבר, עם מי תיפגש, הוא נוהג לעקוב אחריה ויודע כל צעד ושעל שלה [...] הנתבע לא נתן לה כספים אלא לאחר שקיבל פירוט ממנה למה הם נועדו ומה תעשה בהם, הנתבע אף ביקש מפקידת הבנק ליידע אותו בכל פעולה שמבוצעת על ידה בחשבון הבנק, הנתבע הגביל את כרטיס האשראי למסגרת של שלושת אלפים ש"ח בלבד, הוא עוקב אחר פעולות הכרטיס, ואם הוא רואה שביצעה קנייה שאינה מוצאת חן בעיניו כגון רכישת נרתיק ל"פלאפון" עבור הבנות, הוא מבטל את כרטיס האשראי. על מנת לצאת מהבית היא צריכה אישור הנתבע. הנתבע עצמאי, איש עסקים, בעלים של מפעלים ותעשיות, בבעלות הנתבע שטח אדמה בצפון הארץ, וכן כשמונה דירות אשר משכירים לאנשים, זה כשנה [מתאריך התביעה] אינם מקיימים יחסי אישות.

ב) הנתבע ניתק אותה מבני משפחתה ובודד אותה מהחברה, הוא נוהג להתעצבן ולהתקשר לבני משפחתה ולומר להם שאינו רוצה שהיא תהיה בקשר אתם.

לפיכך תובעת האישה גט, וכן מזונות אישה ומדור ספציפי, כמו כן הגישה האישה תביעה לכתובה ותוספת כתובה.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

בבית המשפט לענייני משפחה הגישה האישה תביעה לפירוק שיתוף ולמזונות הקטינים.

הבעל טוען שאוהב את אשתו ורוצה שלום בית.

בתאריך כ"ו בשבט התשע"ה (15.2.2015) התקיים דיון בבית הדין ונשמעו טענות ומענות

הצדדים:

טענות האישה: הייתה אלימות כלכלית, וכן ניסיונות לנתקה ממשפחתה.

מתוך הפרוטוקול:

"[...] דברים של קניות זה רק הוא, בגדים לילדים הוא קונה רק בתל אביב. מבחינת המשפחה – הוא ניתק אותי ממשפחתי, חגים, שבתות – זה רק אצל אמא שלו [...] אין בינינו יחסי אישות שנה וחצי [...] הבעל לא עושה פעולות בבית של שלום בית [...] בלתי אפשרי שכל צעד זה הוא, אנשים צריכים קצת חופש, אי אפשר לקבוע על כל צעד מה לעשות [...]"

טענות הבעל:

"חושב שיש מקום לשלום בית [...] אני נהגתי כל השנים לקנות בשר כי מבחינת הכשרות

אני קונה כמו שהיינו רגילים [...]"

בית הדין שאל: "מה עם בגדים?" הבעל: "אני לא חושב שזה בושה שאני יודע לקנות,

המשפחה שלי מבינים בטקסטיל [...]"

בענין טענת האישה לניתוקה ממשפחתה השיב הבעל:

"יש לה שש אחיות שחיות חיי זימה [...] אבל כמו שאמרתי קודם אי אפשר לשמור על הכשרות שם [...] היא החליטה שהיא עושה ברוגז, היא לא הולכת למקווה [...]"

בתאריך ב' בסיוון התשע"ו (20.5.2015) התקיים דיון הוכחות בבית הדין:

הבעל טען שהוא מנתק את ילדיו ממשפחת אשתו מחשש שהם ישפיעו על ילדיה של

האישה שיעזבו את דרך ההורים ויפנו לדרכים אחרות שאין האב רוצה.

אך גם בדיון הזה טענה האישה: "כל דבר במשפחה הוא עושה על דעת עצמו מאז שהתחתנו

ועל דעת המשפחה שלו, אני כאילו אוויר בשבילי."

ומנגד משיב הבעל: אנו זוג מאוהבים, אני מאמין שבתוכה היא אוהבת אותי [...]

ובהמשך (מתוך הפרוטוקול):

"שאלה: האם האשראי מוגבל לשלשת אלפים ש"ח?

תשובה: יכול להיות.

שאלה: כמה פעמים ביטלת כרטיסים?

תשובה: שני כרטיסים בפעם אחת.

שאלה: אתה מסכים לוותר על סודיות כדי שנפנה לבנק לראות?

תשובה: אני רוצה להתייעץ עם עורך הדין שלי."

לסיום אמרה האישה: "אני לא מוכנה לתת עוד צ'אנס, הכול נהרס אין מה להציל [...]" אין

טעם להכריח אדם על דבר שלא רצוי."

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

בסיום הדיון בית הדין הוציא החלטה לפיה באי כוח הצדדים יגישו את סיכומיהם בתוך ארבעים וחמישה יום.

בתאריך כ' במרחשוון התשע"ו (2.11.2015) נתן בית הדין צו למדור ייחודי, וזאת לפי בקשת הבעל על דירת המגורים לפיה לא תיעשה כל דיספוזיציה בנכס.

בתאריך ה' בכסלו התשע"ו (17.11.2015), הוגשה בקשה על ידי בא כוח האישה לביטול הצו למדור ספציפי כיוון שהבעל עשה שיפוץ נרחב ביחידת המגורים, בכך הפר הבעל עצמו את הצו.

בתאריך ד' אדר ב' התשע"ו (14.3.2016) התקיים דיון נוסף בבית הדין ובקשה של בא כוח האישה לביטול הצו למדור.

האישה ובאת כוחה טענו על אלימות כלכלית מצד הבעל:

"[...] אין לי גישה לחשבון לבד לקנות מה שאני רוצה, כל דבר צריך לעבור החלטה שלו [...] הוא מחליט מה קונים בסופר [...] הוא קובע כל שנייה ביממה [...] הוא הופך אותה לשפחה בפני המשפחה שלו."

הבעל השיב:

"שקר וכזב זה לא שייך לחיים שלנו [...] אני הייתי כל יום בסופר כי לי יש את "הנרוויס" [העצבים] לקנות, לא חסר בבית כלום [...] שיהיה [ניסיון] שלום בית לשישה חודשים."

באי כוח הבעל והאישה הגישו סיכומים לבית הדין.

בסיכומי האישה נאמר כי: האישה מאסה בבעלה ועזבה למעלה משנתיים את חדר השנה, וכי:

"[...] על מנת לצאת מהבית הייתה צריכה לקבל את אישור הבעל [...] הבעל נהג לעקוב אחריה [...] הבעל לא נתן בידי האישה כספים אלא אם ידע מראש איזה שימוש תעשה בהם"

, ביקש מפקידת הבנק ליידע אותו בכל פעולה שתעשה האישה ואמר לה שזה "חינוך" "שלא מקבלים דברים מהר ובקלות", וכן ניתק ובודד אותה מבני משפחתה.

בסיכומי הבעל נאמר כי משפחת האישה לובשים לבוש חילוני ואינו מעוניין בשהיית בנותיו עם משפחת אשתו.

ולגבי ניהול חיי הכלכלה בבית:

"[...] האישה מנהלת את משק הבית כרצונה, למרות שלא צריך להיות פסול בכך שהבעל ביקש לרכוש את הבשר הכשר [...] גם הטענות השוליות של התובעת כגון רצונה לרכוש לבד את הבגדים לבנותיה, למרות שאין המדובר בעילה שבגינה יש לחייב גט, קיבל הבעל את עמדתה [...] תמיד כרטיס האשראי היה מוגבל לסך שלוש אלפים ש"ח. משיכות הם דבר מוגבל בהתאם לכספים הנמצאים בחשבון [...]"

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ראשי פרקים בנידון מורדת ד"מאיס עליי"

- א. בטענת "מאיס עליי" מצינו: מחלוקת בין הראשונים האם כופין את הבעל לגרש, פסקי השולחן ערוך והרמ"א, סתירה בשיטת הרמ"א ותירוצי הרבנים הדיינים הגאון רבי שאול ישראלי זצ"ל, ולהבדיל בין החיים הגאון רבי שלמה דיכובסקי שליט"א.
- ב. מחלוקת בין הראשונים אם מחייבים את הבעל לגרש.
- ג. חידושו של הגאון הראי"ה קוק זצ"ל בספרו עזרת כהן (תשובה נו).
- ד. חידושו של הגאון חזון איש, - אישה שהטוענת "מאיס עליי" נאמנת אפילו שתובעת את כתובתה.
- ה. טענת "מאיס עליי" תלויה ברגשות האישה בלבד.
- ו. טענת "מאיס עליי" היא חזקה בעיקר כאשר הבעל גורם במעשיו מיאוס.
- ז. צירוף שיטת רבנו ירוחם והגאון רבי חיים פלאג'י.
- ח. פסק-דין

1. סוגי "מורדת"

1 עיקר הדין מובא במשנה (כתובות דף סג ע"א): "המורדת על בעלה פותחין לה כתובתה" ושם בגמרא מצינו שיש שני סוגים של מורדת: "היכי דמי מורדת, אמר אמימא דאמרה 'בעינא ליה ומצערנא ליה' אבל אמרה 'מאיס עלי' לא כייפינן לה."

הרי מבואר בגמרא כי אישה נחשבת מורדת רק אם אמרה שרוצה לצער את בעלה, כפי שמפרש הר"ן "אין זה כי אם רוע לב", ואז נוקטים כלפי האישה בדיני הכפייה. אבל אם טוענת האישה שהבעל מאוס עליה, כפי שמפרש רש"י "לא הוא ולא כתובתו בעינא." אין נוהגים כך וכפי שמפרש הר"ן "והרי אנוסה היא" וכן מפרש המאירי "אין אחר המיאוס כלום. ואף שהיא סבורה לקבל אינה יכולה לכוף את טבעה."

אנו נבוא לבאר את דין "מאיס עליי" שאין נוקטין כנגדה באמצעי כפייה כמו במורדת שרוצה לצער (הפחתת כתובה, הכרזה בשבתות וכו'), אלא נחשבת טענתה כטענה מוצדקת.

ומצינו בדברי רוב הראשונים – רש"י, רמב"ם, רשב"א ורא"ש שאישה זו מפסידה את כתובתה, אבל הר"ן חלק וכתב "אם רצה להוציא, ייתן כתובה".

אם כופין לגרש ב"מאיס עליי"

האם כופין את הבעל לגרש את האישה?

יש בדברי רבותינו הראשונים מחלוקת גדולה: כתב הרמב"ם (פרק יד אישות הלכה ח): "כופין אותו להוציא [...] שאינה כשבויה שתבעל לשנוי לה." וכך הביאו גם תוספות (כתובות דף סג ע"ב ד"ה אבל) בשם יש מפרשים וכן דעתו של הרשב"ם (הובא ברא"ש כתובות פרק ה סימן לד) אבל רוב הראשונים חלקו על הרמב"ם: הרמב"ן (כתובות סג ע"ב), הרשב"א (שם סד ע"א) והרא"ש (שם) ובשו"ת הרא"ש (כלל מג סימן ו) כתב: "כיוון דאיכא פלוגתא דרבוותא, למה נכניס ראשנו בין הרים גדולים, לעשות גט מעושה שלא כדין, ולהתיר אשת איש וכו'." וכך פסק המאירי (שם סג ע"ב).

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

השולחן ערוך (אבן העזר סימן עז סעיף ב) פסק: "אם רוצה הבעל לגרשה, אין לה כתובה." וכך פסק הרמ"א (שם סעיף ג) "אבל בנותנת אמתלא [...] אין כופים אותו לגרש."

2. ראיה מהרמ"א שמכל מקום יש חיוב גט ב"מאיס עלי"

והנה מצינו סתירה, לכאורה, בדברי הרמ"א: כאן (באבן העזר סימן עז) פסק שב"מאיס עלי" אין כופין אותו לגרש, כדעת רוב הראשונים, ואילו ביורה דעה (סימן רכה סעיף כ) פסק הרמ"א בעניין התרת נדרים:

"אבל אם האישה אומרת ששונאת אותו ונתנה אמתלא טובה לדבריה, מתירין לה שלא מדעתו. שאפילו אם כבר נשאה, האומרת מאיס עלי, חייב להוציא."

הרי שפסק כדעת הרמב"ם.

והנה נדחק הט"ז שם לפרש שמה שפסק הרמ"א בעניין נדר – זהו לשיטת הרמב"ם שכופין אבל הרמ"א עצמו לא פוסק כך, וזהו תירוץ דחוק בפירוש הרמ"א.

הגאון רבי שאול ישראלי זצ"ל בספרו משפטי שאול (שער ב פרק כ) תירץ:

(א) אף שאין בכוח האישה לכופו להוציא, אך מכל מקום נראה שיש על הבעל חיוב לגרש, כיוון שאין כופין האישה להיות אצלו. נמצא שהוא שרוי בלי אישה, שהוא איסור בפני עצמו. בזמן הזה שמצד החרם דרבנו גרשום אינו יכול לשאת אישה אחרת.

(ב) מאחר שממילא האישה אינה אצלו, הרי זו מידת סדום שמעגן את האישה הזו. ויוצא מזה, שכל כי האי גוונא שטוענת "מאיס עלי" ובית הדין משוכנעים שהאמת כדבריה, ואף הבעל יודע זאת ומכל מקום מתעקש מלפוטרה, על בית הדין להסביר לו את חומר האיסור שעובר בזה שנמנע מלגרשה.

הרחיק לכת הגאון רבי שלמה דיכובסקי שליט"א בספרו לב שומע לשלמה (חלק א סימן ז) שהביא את הסתירה בדברי הרמ"א והסיק:

"במשך הזמן החלו בתי הדין לעלות בדרגה ולפסוק 'חייב לגרש' במאיס עלי באמתלא מבוררת. וזאת בהסתמך על דברי הרמ"א בעניין התרת נדרים [...] אין מנוס מלומר כי אמנם דעת הרמב"ם לכפות גט במאיס עלי נדחתה אבל הרמ"א פוסק שניתן לחייב גט. ועל כן אפשר להתיר נדרים שלא מדעתו."

המורם מתירוצי הרבנים הגאונים הנ"ל שאמנם לא נפסק כרמב"ם לכפות גט במאיס עלי אבל יש מקום לחייב את הבעל לגט.

3. מחלוקת הפוסקים בעניין וההכרעה להלכה

והנה מצינו מחלוקת בין הראשונים אם אפשר לחייב את הבעל במתן גט: השיטה מקובצת (כתובות סד ע"א) כתב:

"כתב רבנו יונה: ואף על גב שאין כופין לתת גט באומרת מאיס עלי היינו כפייה בשוטים, אבל בית דין מודיעים לו שמצווה עליו לגרשה ונותנים לו עצה שיגרשנה. ורבינו תם היה אומר שאפילו זה לא נאמר לו, אלא שאם יבוא להימלך אם יגרשנה בלא כתובה, בית דין נותנים לו עצה שיגרשנה לאלתר."

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

והמאירי הביא בשם קצת חכמי הדורות, ש"מפרשין בדבריהם 'יהיב לה גיטא' – שחייב אלא שמכל מקום אין כופין אותו" – הרי שמחייבין את הבעל בגט.

אבל הריטב"א הביא בשם רבו הרא"ה: "אבל אמרה מאיס עלי, לא כייפינן לה בשום קנס בכתובתה ואין נזקקין להם כלל." משמע: אין מחייבין את הבעל בגט.

והנה הרב הראשי הגאון הראי"ה קוק זצ"ל בספרו עזרת כהן (תשובה נו), פסק שאישה שטוענת "מאיס עליי" ונותנת אמתלא מבוררת, זכאית למזונות כל זמן שבעלה לא מגרשה, מכיוון שהיא אנוסה ואין לקנוס אותה בנטילת המזונות. וכן כיוון שב"מאיס עליי" ונותנת אמתלא, יש חיוב לגרשה וכשהוא מסרב לגרשה, הרי היא מעוכבת בגללו, וזכאית עקב כך למזונות. (עיי' בספר שורת הדין כרך ב עמוד סד מאמרו של הגאון רבי חגי איזירר שליט"א שמבאר את שיטת העזרת כהן, הדברים נאמרו גם בכנס הדיינים תשנ"ד).

וכך כתב בתשובה:

"מכל מקום מפני חומר אשת איש אין אנו נוהגין לכוף ולגרש, אבל מכל מקום מאחר שמצד בית הדין חייב הוא להוציאה מתחת ידו כסברת הרמב"ם 'שלא תהיינה בנות ישראל כשביות' כיוון שהיא אומרת מאיס עלי בטענות מבוררות והוא מעכב אותה שלא תוכל להינשא לאחר שיפרנס ויזון אותה, וודאי דסברא אלימתא היא שצריכין לחייבו במזונות."

הרי שפסק באישה שאומרת "מאיס עליי" חייב להוציאה. וכך נטו לפסוק הרבנים הגאונים הראשון לציון הגאון רבי יצחק נסים, הגרי"ש אלישיב, הגאון רבי אליעזר גולדשמידט (הובא בפד"ר כרך ז עמוד 205):

"אך דעת הריטב"א נראה דסובר דחיובא איכא עליו לגרשה [...] מבואר מדבריו ז"ל, דבעצם הדין אם באמת הוא מאוס עליה חייב לגרשה. ואף היו כופין אותו על כך. אלא דלמעשה אין כופין משום דמאן מפיס. ומיהו הבוחן כליות וחוקר לב לדעת אם אמנם סיבת מרידתה ובגלל שהוא מאוס עליה [...] אך בנוגע לחייבו בגט, בזה יש לומר דשפיר מחייבין ליה במתן גט בטוענת מאיס עלי באמתלא מבוררת. וכן משמע מה שכתב המאירי [...]"

המורם משיטת העזרת כהן וכן מדעת רבותינו הדיינים, שבמקרה שהאישה טוענת "מאיס עליי", ויש אמתלא לדבריה, מחייבים את הבעל בגט.

במקרה המונח לפנינו הרי האישה טענה שתי טענות עיקריות:

א. הבעל נוקט כלפיה באלימות כלכלית קשה.

ב. הבעל מנתק אותה ואת ילדיה מבני משפחתה.

אמנם בטענה השנייה ניסה להסביר הבעל את מעשיו לניתוק האישה ממשפחתה, בזה שבני משפחתה אינם הולכים בדרכו שלו (שמירת מצוות), ואינו רוצה שילדיו ילמדו מהדרך השונה שמשפחתה נוהגת. אך בטענה הראשונה הודה הבעל בטענות האישה ואף ניסה לתרץ את עצמו שקונה בשר כי מביין בכשרות או קונה בגדים לבנותיו כי מביין בטקסטיל, ואף הבטיח להשתפר בכך, אך בית הדין מתרשם שזה היה "מעט מדי ומאוחר מדי" בשביל האישה.

כן הודה הבעל בהגבלת כרטיס האשראי של האישה למסגרת של שלושת אלפים ש"ח וכן במעקב תמידי אחר הוצאות האישה, ושפעמים אף ביטל לה את כרטיס האשראי וכן שביקש מפקידת הבנק לעקוב אחר הוצאות האישה. בית הדין התרשם כי יכולתו הכלכלית של הבעל היא גבוהה מאוד, ואדם זה נחשב כאדם אמיד במדינתנו (בעל מפעלים, משכיר דירות ברחבי הארץ

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ואף נוסע לעסקיו לאיטליה). לאור זה מתקבלת טענת האישה ביתר שאת על אלימות כלכלית קשה כלפיה. ואף היא מתבטאת: "הייתי כמו אוויר בבית". ואם כן, טענת "מאיס עלי" באמתלא מבוררת כזאת, יש לחייב את הבעל בגט.

אם טענת "מאיס עלי" היא דווקא במיאוס מבעילה

והנה דעתו של מהר"א ששון בספרו "תורת אמת" (סימן קפו הובא בבאר היטב אבן העזר סימן עז ס"ק יב ובאוצר הפוסקים שם ס"ק יד) שאם האישה אומרת "מאיס עלי", אפילו שזה לא מחמת בעילה הוי טענה וזו לשונו, לאחר שביאר שעיקר הספק בנידונו הוא אי בעינן 'מאיס עלי' מחמת בעילה או לא:

" שהרי הרמב"ם (בפרק יד מהלכות אישות הלכה ח) כשבא להזכיר דין 'מאיס עלי' כתב: 'שואלים אותה מפני מה מרדה, אם אמרה מאסתיהו ואיני יכולה להבעל לו מדעתי וכו', נראה מתוך דבריו המדוקדקים בכל מקום שכוונתו לאמר דמה שאמרה הגמרא (כתובות סג ע"ב) 'מאיס עלי' היינו שתהיה טענתה שאינה יכולה להיבעל לו מחמת מיאוס, וכמו שמתוך דקדוק תיבת 'מאיס עלי' כבשר חזיר וכו' אבל אם לא היתה טענתה מחמת מיאוס הבעילה, לא הויא טענת 'מאיס עלי', ואף שתאמר 'איני רוצה בו או שנאתיו או לא יקרא בעלי' [...] אין מורים אלו הלשונו על טענת 'מאיס עלי' שאפשר שהשנאה לא היתה מחמת מיאוס רק מחמת קטטה ומריבה או דבר אחר ואז לא הוי טענת 'מאיס עלי'.

ויש עוד כמעט ראייה על זה מדקאמר בגמרא: 'היכי דמי מורדת אמר אמימר אמרה בעינא ליה ומצערנא ליה, אבל אמרה בעינא ליה ומצערנא ליה, אבל אמרה מאיס עלי לא כייפינן' ואם איתא דכל אינה רוצה בו הויא כטענת 'מאיס עלי' אמאי שינה הגמרא מלשונו 'הא דקאמרה בעינא ליה וכו' הוי ליה למימר 'אבל אמרה לא בעינא ליה' כו' ומדנקט לישנא ד'מאיס עלי' משמע דבדוקא נקט ליה אם כן כל דלא אמרה 'מאסתיהו' אף על גב דקאמרה 'שנאתיו', 'איני רוצה בו', 'לא יקרא עוד בעלי' וכו' אפשר דלא הויא טענת 'מאיס עלי' כל זה אפשר לצדד בזה.

ואפשר לומר גם כן להפך ד'מאיס עלי' הוא פירוש 'שנאתיו', איני רוצה בו' וכו' דהיינו 'מאיס עלי' היינו 'שנאתיו' וכמו שמצינו להרמב"ם עצמו שסיים בלשונו שם ואמר 'שאינה כשבויה שתבעל לשנאוי לה' ולא אמר 'למאוס' [...] ומאי דלא נקט בגמרא 'לא בעינא ליה' היינו לדיוקי שאנו צריכים לידע שיש שם אמתלא לכשתהיה שם שנאה [...]

ויש ממה שכתב שם [=בטור בשם רבנו מאיר מרוטנבורג] עוד ראייה [...] כתב [...] שהיה דין דין 'מאיס עלי' כשלא היה הולך בדרך ישרה ומכלה ממונו [הובא ברמ"א סימן עז סעיף ג] הרי שאע"פ שלא תהיה המאיסות מחמת הבעילה, רק מאיזה דבר נכון ומתקבל סגי [...] ועוד ראייה מדברי הרא"ש שם [כתובות פרק ה סימן לה] בפסקיו [...]

ומסיים בתורת אמת:

כל זה אני מסופק בנידון דידן, ולא מצאתי בשום מקום מהפוסקים הכרח גמור ולא אפילו קצת הכרח בשום צד מהצדדים הללו ואפשר שהם הניחוהו לרוב פשטותו. ומכל מקום המכוון אצלי שכל 'איני רוצה בו' 'שנאתיו', 'לא נקרא עוד בעלי' כו' הויא כ'מאיס עלי' [...]

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

הרי לנו בבירור שיטת מהר"א ששון שאם האישה אומרת "מאיס עליי" מחמת שנאה הווי "מאיס עליי" ופה ששמעה בדיון האחרון את הבעל מציע שלום בית צעקה בכל כוחה "איני רוצה לראות אותו" ופרצה בבכי.

4. טענת "מאיס עליי" בתובעת כתובתה

4בסעיף 1, הזכרנו את דברי הראשונים במקרה שהאישה טוענת מאיס עלי אבל גם תובעת את כתובתה. שהרי מלשונו של רש"י משמע במאיס עלי שאומרת האישה "לא הוא ולא את הכתובה בעיני". אך דעת החזון איש (אבן העזר סימן סט אות טז) היא:

"ככל שמתאמת דבריה [...] לא הפסידה כלום במה שתובעת גם כתובתה וכל הפוסקים לא הזכירו תנאי זה והעיקר לפי ראות עיני הדיינים – אם יש ריעותא במה שתבעה כתובתה, אבל אם נראים הדברים שבעלה מאיס עליה אלא שמבקשת כתובתה כדי שתוכל להתפרנס – למה לה לוותר על שלה? כיוון שחייב לה כתובה אינה מפסדת בתביעתה. וכל שכן דאומרת שייתנו לה כפי הדין המגיע לה שלא הפסידה בכך."

וכך הביאו גם בפד"ר (חלק ו עמ' 325), עיין שם. וראה עוד בתשב"ץ (חלק ב סימן ח):

"על אישה שבעלה מצער אותה הרבה עד שמרוב צער היא מואסת אותו, והכול יודעים שהוא אדם קשה הרבה, והיא אינה יכולה לסבול אותו לרוב הקטטות והמריבות... ומכל מקום אם היא מרוב שיחה וכעסה הולכת לבית הדין ותובעת כתובתה, לא הפסידה כלום. ורחמנא ליצלן מעלבון העלובות. וכי כך עונים את המעוקות... וראוי לבית הדין לגעור בו ולקרוא עליו את המקרא הזה: הרצחת וגם ירשת [...]."

הרי שבמקרה הנ"ל שהאישה טוענת מאיס עלי ומבקשת גם את כתובתה, לא הפסידה בכך את טענת מאיס עלי ואת החיוב שמחייב את הבעל בגט.

טענת מאיס עלי מחמת הרגשתה

5. בטענת מאיס עלי טוענת האישה לאלימות כלכלית מצד הבעל, ואילו הבעל טוען שאין הדבר נורא כל כך. ומה רע שהבעל קונה את הקניות למשפחתו, ומה רע שעוקב ובודק אחר הקניות של אשתו? אך מצינו בדברי רבותינו שטענת "מאיס עליי" תלויה אך ורק ברגשות וביחס האישה כלפי הבעל ובהנהגותיו ובמידותיו כלפיה. הנה בשו"ת הרשב"א (חלק ז סימן תיד, חלק ו סימן ב) כתב:

"האומרת מאיס עלי אינה צריכה לתת טעם ואמתלא לדבריה מפני מה הוא מאוס עליה, לפי שכשם שהדעות במאכל כך הדעות באנשים ונשים. וזו שאומרת שהוא מאוס בעיניה ואינה רוצה בו ובכתובתו, שומעין לה."

וכן כתב (חלק א סימן תקעג):

"במה שהסתפקתם שאמרה ההיא מאיס עליי [...] אינו כן. שאין החן והמאוס תלויים אלא ברצון הלב. וכמה אנשים מכוערים מוצאים בעיני נשותיהם. וכמה יפים וטובים שסר הטעם בעיניהם."

וכך מסכם סוגיה זו בשו"ת היכל יצחק (אבן העזר חלק א סימן ב אות ה):

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

"ועוד יש לחלק דמאיס עלי הוא לא רק עניין של שנאה סתם, אלא בחילה נפשית להיבעל לגוף זה, והוא סוד מסודות הנפש, ובזמננו גילו חכמי הרופאים מחלה ידועה בשם מחלת המגע, והיינו שמסיבה שאי אפשר להתחקות על טיבה, בן אדם נפשו סולדת מלנגוע בבן אדם ידוע או בחפץ ידוע [...] אבל טענה נפשית גופנית כמו מאיס עלי הוא עניין אחר, ואם דעת בית הדין מתיישבת שיש מקום לכך, מתחשבין עמה [...]"

וכך כתב גם הגאון רבי אברהם אטלס (דברי משפט, חלק ב עמוד קלה):

"יש סוג אחר של מאיסות כזו שאינה בעצם האדם אלא מאיסות זו קשורה לרגישות האישה, לטעמה, ולדעתה, והרי זה כאוכל שאינו מאוס בעצם, אלא שיש אדם הבוחל ממנו [...]"

הרי מבורר מדברי רבותינו שהגדרת "מאיס עליי" תלויה אך ורק ברגשות האישה ובדעתה כלפי הבעל, אם בית הדין מתרשם שהאישה טוענת אמת ונפשה קצה וסולדת ממגע גופני [בדיון האחרון אמרה האישה שאין ביניהם יחסי אישות כשלוש וחצי שנים] וכן מקשר נפשי כלפי הבעל הרי טענתה טענה.

מאיס עלי מחמת מעשי הבעל

6. בשו"ת עזרת כהן הנ"ל מובא (בדין מאיס עליי):

"הוא דווקא דמאיס עלי דנידון דידן שמבורר לבית הדין שהצדק איתה וראוי הוא מצד מעשיו והנהגותיו הרעים שיהיה מאוס עליה דאז האונס שלה הוא אונס ודאי, ואין כאן רוע לב כלל, ומאחר שהוא גרם לכל זה, אין שום סברא שהיא תפסיד איזה דבר."

ועיין בשורת הדין (כרך ב עמוד צא) במאמרו של הגאון רבי חגי איזירר שליט"א שנדחק לפרש בדברי העזרת כהן שאין צריך שיהיו מעשיו גורמים אלא שכתב כך:

"[...] רק לשופרא דמילתא שאם יהא חולק ויטען שאין לחייב בגט כשהוא מאוס עליה מפני מומיו, נטען כנגדו שהכא יודה שכאשר הבעל גורם המיאוס, יש לחייבו בגט ובמזונות."

אבל מפשט לשונו של העזרת כהן משמע שצריך שהבעל במעשיו הרעים גרם למיאוס, ואם כן, במקרה הנ"ל הרי מעקביו של הבעל וכן הנהגותיו בתחום הכלכלי של הבית גרמו לאישה מיאוס גדול כלפיו.

מאיס עלי בצירוף דעת רבנו ירוחם במורדים זה על זה

7. הנה ידוע בשנים האחרונות שבתי הדין הסתמכו על שיטת רבנו ירוחם (מישרים, חלק ה נתיב כג) שכתב:

"וכתב מורי הר"ר אברהם בן אשמעאל, כי נראה לו שאישה שאמרה לא בעינא ליה, יתן לי גט וכתובה, והוא אומר אנה נמי לא בעינא לך אבל אני רוצה ליתן גט, מסתברא דאין דנים אותה כמורדת להפסידה כלום מעיקר הכתובה ונדוניא, אלא מיהו משהינן ליה תריסר ירחי אגיטא דילמא הדרי בהו, לאחר שנה כופין אותו לגרש, והפסידה תוספת וכל מה דיהיב ליה מדיליה, דאדעתא למישקל ולמיפק לא יהיב לה."

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

אף בנסיבות שלנו יהיה נכון לומר כשבני הזוג פרודים מיחסי אישות כשלוש וחצי שנים, והאישה טוענת "מאיס עליי", והבעל רוצה לנסות "שלום בית עוד שישה חודשים" כדבריו, לאחר שכל הניסיונות לא צלחו, הרי יש מקום לחיוב בגט, ובמיוחד לאור מאמרו של הגאון רבי נחום פרובר שליט"א (פורסם בקובץ כנס הדיינים התשס"ח, עמוד 114) שכתב:

"כפי שכתבנו לעניין חיוב גט לפי דינא דרבננו ירוחם, אין הבדל מי הראשון שהתחיל לטעון שרצונו להתגרש וכמו כן אין הבדל בסיבת מי המצב שכיום אין צד רוצה את משנהו, והעיקר תלוי אם כיום יש עיגון או לא, דהיינו אם המצב שבפנינו הוא שהבעל לא מעוניין באישה כלל אף אם האישה תרצה לחזור אליו או לחילופין כיום המצב הוא שאין האישה מעוניינת בבעל אף אם הבעל ירצה לחזור אליה, זהו מצב שכיום שני הצדדים מעוגנים, ולכן יש לחייב בגט כל צד המעכב את הגירושין, ללא קשר מי גרם למצב הקיים, היות שאין זכות לכל צד לעגן את משנהו."

הרי שאין הבדל באשמת מי נגרם הפירוד, בסופו של יום שני הצדדים מעוגנים ויש לחייב בגט.

ועיין עוד בתקנת הגאון רבי חיים פלאג'י (ספר חיים ושלום חלק ב סימן קב) במצב שאין סיכוי לשלום בית והצדדים פרודים כבר י"ח חודש, על בית הדין לעשות כל מאמץ להפריד בין הצדדים.

נפסק

- א. הבעל חייב לגרש את אשתו.
- ב. יש לקבוע מועד לסידור גט בהקדם, ולהזמין את הצדדים כמקובל.
- ג. לגבי תביעת הכתובה של האישה בית הדין ימתין לאחר ההתדיינות הממונית בבית המשפט לענייני משפחה, ולאחר מכן ייתן את החלטתו.
- ד. לבקשת בא כוח האישה, יש לבטל מידיית את הצו למדור ספציפי.

הרב יאיר לרנר

דעת חבר בית הדין הרב אברהם שינדלר

אם טענת מאיס עלי מחמת אלימות כלכלית חשובה כאמתלא מבוררת עיינתי בדבריו המקיפים של עמיתי הרה"ג יאיר לרנר שליט"א ואני מסכים עקרונית עם ההלכות שכתב בדניי "מאיס עליי".

אכן, האישה לא חפצה עוד בבעלה והיא עזבה את חדר השינה ומבקשת להתגרש מחמת שתי סיבות שציינה:

(א) לטענתה הוא מגביל אותה כלכלית.

(ב) הוא מגביל את הקשר שלה עם משפחתה.

אולם לעניות דעתי בתיק זה לא הגענו לכלל טענת "מאיס עליי" המבוררת לעיני בית הדין, וכפי שאפרט בהמשך.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

יש להדגיש: ברור לכול שיש להבדיל בין כתבי טענות לבין עובדות שהוכחו בפנינו.

תחילה, ננסה לאמוד לפי החומר שבתיק האם הבעל עשיר גדול ובעל נכסים מרובים, ועל כן מגוחך שהוא מגביל את אשתו עד למשיכת שלושת אלפים ש"ח או שמדובר באדם בעל יכולת כלכלית נמוכה המגביל את משפחתו במשיכות של כספים וכרטיסי אשראי מתוך אחריות שלא לגלוש ולהוציא סכומים שהם מעבר ליכולתם הכלכלית.

מפרוטוקולי הדיון עלה שהבעל טען שיש לו דירה אחת ויחידה באור עקיבא הרשומה על שמו, ואין לו עוד דירות כלל. מתחת לביתו הוא בנה יחידות דיור והשכירן לאחרים (כיום נטען בפנינו שהשכיר את היחידה להוסטל).

אין לו מגרשים ורכוש. יש מגרש שהוא ושלשת אחיו קנו בשותפות ברכסים, לא ברור מה שוויו של הנכס ומה חלקו של הבעל.

להלן נצטט חלקים מהפרוטוקול של הדיון שהתקיים ביום ב' בסיוון תשע"ה (20.5.2015):

"[...] היו שני נכסים שהיו רשומים על שם שנינו ומכרנו אותם ומה שיש על שמי זה רק מה שאנו גרים בו.

ש: האם המגרשים ברכסים שזכית על שמך?

[...] אין מגרשים על שמי, היה מכרז שהגשנו ארבעה אחים יחד והייתה אי הבנה וזה לא רשום על שמי.

ש: לא היה רשום על שמך כלום מעבר למה שמכרת ובית המגורים שרשום על שם שניכם?

ת: כן."

בעניין המפעל, יש לו ולאחיו שותפות במפעל [א'], אך לא ברור האם מדובר בעסק זעיר. או במפעל גדול כך שאין מכך כל הוכחה בדבר יכולתו הכלכלית.

ועוד מהפרוטוקול:

"ש: בכל הנישואין אם אומר שכל הפעולות שלה בחשבון היו מעטות, זה נכון?

ת: כן היא לא התעניינה. בפעם האחרונה שהיינו אצל מגשר טענתי שהיא לא מתעניינת בשום דבר בבית, זה לא מעניין אותה אני מוכן לתת לה גם לנהל את העסק.

[...]

ש: מתי היא ביקרה בעסק שלך במפעלי [א']?

ת: אני שכיר בחברה של המשפחה [...]"

הבעל טען שחשבון הבנק שלו מוגבל למשיכה עד חמשת אלפים ש"ח ולקניות בכרטיס אשראי הוא מוגבל עד שלושת אלפים ש"ח, וזאת כדי שלא לגלוש להתחייבויות כספיות שלא יוכל לעמוד בהם, כלומר אותה ההגבלה חלה גם עליו.

הנסיבות שבהן בוטל כרטיס האשראי לא קשורות כלל באישה ובמעשיה. לדברי הבעל הוא גילה שנמשכו כספים מחשבוננו בבנק באמצעות כרטיס אשראי מחו"ל ללא ידיעתו, על כן חשש מגניבת המספר של האשראי ועל כן ביטל בו זמנית את שני הכרטיסים שהחזיק בהם.

וכך נכתב בפרוטוקול מפי הבעל:

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

"[...] היה מקרה שקיבלתי חיוב של קנייה בחו"ל התקשרתי אליהם שלא קניתי כלום בחוץ זה היה סמוך לפרשיה של בנק לאומי שפרצו כרטיסי אשראי, אז הם ביטלו לי את שניהם ושלחו לי חדשים. ונתתי לה אחרי כן מיד כשקיבלתי.

בית הדין: למה היא לא יכלה למשוך?

ת: כי זה היה מעל המסגרת.

בית הדין: יש אפשרות למינוס?

ת: עד 'חמש אלף' וכדי לנצל אפשרות יש לי כרטיס גם בבנק השני [...]

ש: כמה פעמים ביטלת כרטיסים?

ת: שני כרטיסים בפעם אחת."

יצוין, כי האישה עצמה נשאלה וענתה במהלך הדיון שהתקיים ביום ב' בסיוון תשע"ה (20.5.2015) בעניין הגבלת קניותיה כאשר לטענת בא כוחה זוהי העילה העיקרית לתביעת הגט:

"ש: מה מפריע לך שהוא קונה דברים לבית?

ת: שהוא לא קונה מה שצריך, אני מנהלת את הבית ומן ההיגיון שאני אעשה את הקניות.

בית הדין: הוא אמר שהוא יודע איפה לקנות בשר כשר.

ת: הוא קונה לכל המשפחה שלו, אז הוא קונה גם לנו על הדרך.

בית הדין: אם הוא יציע לך לקנות מכאן והלאה יחד אתו קניות לבית ובגדים?

ת: בגדים אני קונה כבר לבד.

בית הדין: אם נאמר לו שכל הקניות שיעשו לבית את תלכי יחד אתו זה בסדר?

ת: אני יכולה ללכת לבד.

בית הדין: מבחינת כשרות?

ת: אני יודעת.

בא כוח האיש: מהדיון האחרון את הולכת לבד לקניות זה מה שהוא אמר.

ת: נכון אני הולכת לבד.

בית הדין: מאז שהיה דיון הוא הבין והפנים את הנושא הזה זה נכון?

ת: כן.

בית הדין: יש בעיה עם זה?

ת: לא, אבל יש דברים הרבה מעבר לזה. זה דבר שולי."

כלומר האישה הודתה בפני בית הדין "זה דבר שולי" ולפני כשנה אמרה בפנינו שעניין זה תוקן "נכון אני הולכת לבד."

בנוסף בדיון ביום ד' באדר ב' תשע"ו (14.3.2016) התברר שהאישה פנתה לבית המשפט ועל פי הסכמות שהוסדרו שם, הוסדר העניין הכלכלי בבית והבעל עומד בהתחייבויותיו.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

כלומר אין זו עילה לחיוב בגט, על פי דברי האישה עצמה, ועל פי ההסדרים שנקבעו בבית המשפט.

יצוין שהאישה הגישה בבית המשפט תביעה לפירוק שיתוף.

כלומר: מהחומר שצוטט לעיל לא הוכח בפנינו שהבעל עשיר, ולא הוכח שהבעל במכוון מגביל את אשתו בקניוניה.

בעניין טענת בא כוח האישה שהבעל הורה לפקידת הבנק ליידע אותו בכל פעולה כספית שהאישה עושה:

טענה זו לא הוכחה. איני מכיר שירות שכזה שניתן בבנק ובפרט שמדובר במשיכת סכומים זעומים ביותר שהרי מעבר ל"תקרה" של שלושת אלפים ש"ח לא ניתן למשוך. על כל פנים כאמור, טענה זו לא הוכחה בפנינו.

העילה השנייה, התייחסה לניתוק הקשר שלה עם משפחתה.

במסגרת זו הובא סיפור מלפני שבע שנים בזמן ישיבת האישה "שבעה" על אביה. מהסיפור כפי שנשמע מהבעל, עלה בערב שבת הסתיימה ה"שבעה", כי לאחר מכן היה יום הכיפורים המבטל את השבעה, ולכן היא שבה לביתה. על כל פנים אין בסיפור זה כשלעצמו הוכחה בעניין הניתוק שהרי לא אמר לה בעלה לקום באמצע השבעה, גם הסיפור הנוסף בעניין הלווית הדוד שלמה שהאישה לא השתתפה בה, נטען שזה לא דוד אלא קרבה רחוקה וכן ההלוויה התקיימה יום לפני פטירת אבי הבעל והוא היה בבית החולים בלחץ עם אביו הגוסס. גם סיפור זה היה לפני שנים.

אחי האישה שהעיד מטעמה בפנינו לא נשמע נחרץ כל כך נגד הבעל. הוא הודה שבעבר כאשר ישב בכלא הבעל עזר לו, ואף אמר שהוא מבקר מדי פעם את התובעת והנתבע בביתם ומקבלים אותו יפה, רק מבקשים ממנו לבוא בלבוש מתאים. הוא אמר שיש לו שש אחיות – כולן גרושות מלבד התובעת וכולן "חזרו בשאלה" והן באות בשבת להורים. אף הוא תלמיד ישיבה לשעבר שכיום – מחוץ לבית ההורים – לא שומר שבת.

גם אחות האישה שהעידה לא הצביעה על עובדות המוכיחות את הטענות בדבר ניתוק האישה ממשפחתה. מדבריה וצורת חייה עולה שאכן אין היא דתית כלל וכלל.

מכל מקום שני העדים האח והאחות של האישה טוענים שמדובר בכעיה מתמשכת ואף שמעו שהצדדים היו בעבר בטיפול אך ללא הועיל.

הבעל בדיון בפנינו ביום ד' באדר ב' תשע"ו (14.3.2016) אמר כפי שמובא בפרוטוקול:

"אני לא מנתק אותה מהמשפחה.

בכל האירועים שלה הגעתי ראשון עם הילדים והמשפחה, אפילו אחרי שהיא הגישה את התביעה בבית הדין. היה 'בר מצווה' של אחיה נסעתי, ל'שבת חתן' נסעתי."

בדיון זה התברר שהאישה לקחה את הבנות להוריה מספר פעמים.

איך שיהיה, האישה טענה טענות ועילות לחיוב בגט בעניין הכלכלי ובענין הניתוק מהמשפחה. הבעל הכחיש אותן. טענות אלו לא הוכחו. אנו ניסינו בפסק דין זה להוציא וללמוד מהפרוטוקול את העובדות האמיתיות והאם יש ממש בטענות אלו, וכפי שנראה לנו אין בעילות אלו ממש. כאשר כאמור בבסיס הטענות מדובר במילה של האישה נגד מילה של הבעל.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

הדרגות בטענת "מאיס עליי"

חז"ל הרחיבו רבות בהגדרת המושג ההלכתי "מאיס עליי" המבטא סלידה התרחקות ודחייה.

ישנן כמה דרגות ב"מאיס":

(א) מאיס.

(ב) מאיס באמתלא מבוררת.

(ג) מאיס באמתלא מבוררת לעיני בית הדין.

נציין כמה מהדוגמאות שמובאות בחז"ל לאמתלאות מבוררות.

תוספות (כתובות סג ע"ב ד"ה אבל) כתבו: "דלא מצי למימר מאיס עלי אלא היכא דיש רגלים לדבר שהבעל אינו מתקבל לה."

בהגהת מרדכי (כתובות סימן רצ) כתב: "עוד כתב מהר"ם וזו לשונו, אין בטענת מורדת ממש עד שתתן אמתלא נראית וניכרת לטובי העיר וחכמיה למה הוא מאוס עליה."

בחוט המשולש (סימן לה) הביא את כל השיטות בדין "מאיס עליי" וכתב בתוך דבריו:

"הדעת הששי [...] אם נתנה אמתלא לדבריה כופין אותו לגרש, וזה דעת הר"מ מרוטנבורג ז"ל וכתבו הרא"ש ז"ל בפסקיו, אבל היה מחרים על מי שלמדה ונתן לה עצה למרוד על בעלה [...] הלכך לא היה דין דין מאיס עלי אלא כשתתן אמתלא לדבריה למה אינו מקובל אצלה אם מפני שהוא הולך בדרך לא טוב או מפני שמכלה ממונה ודומה לזה."

הרמ"א בשולחן ערוך (אבן העזר סימן עז סעיף ג) מביא שיטה זו להלכה.

ועוד מביא שם את דברי הרא"ש (כלל לה): "ואם עשה שלא כהוגן שקדשה ברמאות ובתחבולות כופין אותו לגרש."

בשו"ת הרשב"ש (סימן צג) כתב: "והנה מהטענה הראשונה שכבר היתה מואסת אותו קודם נישואיה ולא נשאתו אלא בעל כרחה [...]"

בנדון דידן לא שמענו טענות מאיסות מסוג זה או הדומות להם המצביעות על סלידה ודחייה עמוקה של האישה כלפי בעלה, ועל כן לעניות דעתי לא הגענו לכלל דיני "מאיס עליי".

נוסיף: ברור לכל שסוגית חיוב בגט או כפיית גט על הבעל היא מהסוגיות החמורות בגיטין ואין לראות ולהכליל רצון ובקשה של אישה להתגרש, כאשר אינו נשען על דחייה אישית ממשית או עילות כבדות משקל בטענת "מאיס עליי".

הרב אברהם שינדלר – דיין

דעת חבר בית הדין הרב רפאל י' בן שמעון

ראיתי מה שכתב ידידי הגר"י לרנר שליט"א בטוב טעם בנידון דידן לחייב בגט משני טעמים עיקריים. האחד: לדעתו מקרה זה הוא בגדר טענת "מאיס עליי באמתלא מבוררת", ולפיכך על הבעל יש חיוב לגרש. והשני: על פי דברי רבנו ירוחם המחייב גט במקרה של

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

מרידה הדדית, והוסיף גם דברי הגאון רבי חיים פלאג'י הידועים שבמקום שבני הזוג פרודים זמן ממושך בית הדין צריך להשתדל להפריד.

והנה הנימוקים כשלעצמם בוודאי נכונים ונכתבו רבות בפסקי דין שונים, אך לדעתי יש להעיר כדלהלן:

החילוק בין "בעינא ליה ומצערנא" ל"מאיס עליי"

גם אם ננקוט כשיטות הפוסקים שבטענת "מאיס עליי" יש לחייב ואף לכפות גט, מכל מקום שומה על בית הדין לבדוק האם אכן הטענות הבאות לפניו הן אכן בגדר טענה מבוררת שאם לא כן בכל מקרה ובפרט בסכסוך מתמשך בין בני זוג תעלה טענת "מאיס עליי", וזה בוודאי דבר שלא יעלה על לב. מה גם שעיינו הרואות שלצערנו בהרבה מהמקרים ואולי אף ברובם הסכסוך שבין הצדדים גורם לקיטוב ואפילו לשנאה הדדית, ואם כן האם נוכל לומר שבכל המקרים הללו נחייב גט מכוח טענת מאיסות?

והנה, הדבר ברור שטענות הנשמעות בבית הדין מחמת ריבים וכעסים אינן נופלות לגדר "מאיס עליי", ובפרט כשהאישה מופיעה בבית הדין עם ייצוג משפטי ובוודאי ישנה אפשרות שהיא טוענת את מה שנאמר לה לטעון. מה שאכן קובע את ההגדרה של "מאיס עליי" הן רק עובדות שהתבררו בבית הדין ואין חולק עליהן.

כאמור, רבות נכתב על עניין זה ורבו הדעות בין הפוסקים ובין הדיינים כיצד לפסוק הלכה למעשה בטענת "מאיס עליי" והאם ניתן לחייב או אף לכפות – עייין בפד"רים רבים (ובעיקר בחלק טו עמודים 145–183) ועייין למרן היביע אומר זצ"ל בכמה מקומות (בעיקר בחלק ג אבן העזר סימן יח ועוד). ומתוך דבריהם עולה ברור כי ההבדל בין טענת "מאיס עליי" לבין טענת "בעינא ליה ומצערנא ליה" היא שטענת "מאיס עליי" היא טענה על סלידה שיש לאישה הגורמת להפרעה מהותית בקיום חיי אישות.

הן אמת שמבואר בפוסקים (עייין בת נעות המרדות, ויש להוכיח כן מלשונות מפורשים בראשונים, ואין כאן מקומו) שגם באופן שטענת "מאיס עליי" היא מחמת התנהגות הבעל והליכתו בדרכים לא ישרות, כמו אדם השותה לשכרה או משחק בקלפים, גם אז נכללת היא בגדר "מאיס עליי". מכל מקום מבואר שמחמת אותן טענות המצב הגיע לכדי מאיסות בחיי אישות, למרות שהגורם למאיסות זו הוא התנהגות נלוזה של הבעל, אך עצם המאיסות היא מאיסות מחיי אישות. כאמור, מאיסות זו מוגדרת על ידי הגר"י הרצוג בתשובתו המפורסמת שהובאה בדברי הגר"י לרנר (שו"ת היכל יצחק אבן העזר חלק א סימן ב): "... בחילה נפשית להיבעל לגוף זה", ועיי"ש.

מצב זה (במידה והוכח כן לבית הדין) מגדיר את מצבה של האישה כעין אונס לטענתה לסירוב לחיוב עם בעלה, ולכן נפסק בשולחן ערוך (סימן עז) שאין מכריזין עליה לחזור לבעלה דהא לאו בדידה תליא מילתא ואנוסה היא.

כאמור, אונס זה יכול להיווצר או מחמת סלידה ומיאוס מקשר גופני עם בעלה או מחמת שנאה עמוקה שגרמה לדחייה שכזו וכמו שכתב בשו"ת מהר"א ששון (סימן קפו), מה שאין כן מורדת המוגדרת כ"בעינא ליה ומצערנא ליה", היינו שמחמת השנאה והמריבות ביניהם אינה מעוניינת לחיות אתו אך זה תלוי בה וברצונה ואינה כאנוסה מכיוון שאינה במצב של דחייה אלא שהחליטה שברצונה לעזוב את בעלה.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ההכרעה בהבחנה זו צריכה להיות בוודאי על פי ראות עיני הדיינים ועל פי עובדות מוכחות וחלוטות, ולא על ידי טענות גרידא.

הגדרת "מאיס עליי" כאנוסה מופיעה בכמה מדברי הראשונים, ונעתיק חלק מהם כדלהלן:

הרמב"ם (פרק יד מאישות הלכה ח) כתב וזו לשונו: "אם אמרה מאיסתיהו ואיני יכולה להיבעל לו מדעתי, כופין אותו להוציא לשעתו לפי שאינה כשבויה שתיבעל לשנוי לה [...]" כלומר שקיום חיי אישות במצב שכזה מוגדרים "כשבויה להיבעל לשנוי לה", וכן הוא בשולחן ערוך הנ"ל: "ואיני יכולה להיבעל לו מדעתי."

ועי' תוספות רי"ד (כתובות סג ע"ב):

"דכיוון דבעלה מאיס בעיניה אנוסה היא בדבר ולא מדעתה עושה כן, ואפילו אישה כשרה אי אפשר להיבעל לשנוי לה וכו' וזה דומה לאדם שאינו יכול לאכל מאכל השנוי לו ונתעב עליו."

ובמאירי (כתובות סג ע"ב):

"אבל אם אומרת לא בעינא ליה ומאיס עלי, כלומר לעולם איני נזקקת לו, אין כאן עוד תוחלת שאין אחר המיאוס כלום, ואף כשהיא סבורה לקבל אינה יכולה לכופף את טבעה."

ודומה לזה בר"ן בסוגיה הנ"ל:

"דדוקא בדאמרה בעינא ליה ומצערנא ליה, הוא דקנסין לה דכיון שבעינא ליה אין זה כי אם רוע לב, אבל אמרה מאיס עלי אין קונסין אותה כלום שהרי אנוסה היא."

וכן מבואר מדברי הרשב"א שם: "ותוך זמן זה אין כופין אותה כלל ואין מכריזין עליה שאין כופין אותה ליבעל למאוס לה וזו כאנוסה היא."

מתבאר מכל דברי הראשונים הנ"ל שהגדרת "מאיס עליי" אינה רק במריבה גרידא אלא שמערכת היחסים שבין הצדדים הגיעה למצב של שפל ברמה כזו שאינה מסוגלת לקיים יחסים אישות עם בעלה ונחשבת היא כאנוסה בסירובה.

ועיי' עוד במהרימ"ט (חלק ב אבן העזר סימן מ הובאו דבריו ביביע אומר הנ"ל) וז"ל:

"ואם היינו באים לדון דינא דמאיס עלי כדעת הרמב"ם היה צריך לחקור הדבר היטב שיהיה ברור וניכר לנו שאי אפשר לה להיבעל ברצונה לו שהוא מאוס עליה וצריכה לתת אמתלה לדבריה בכדי להאמינה."

ומעתה ניחזי אנן בנדון שלפנינו האם אכן "ברור וניכר לנו שאשת איש לה להיבעל ברצונה לו שהוא מאיס עליה"? הנה הטענות שהעלתה האישה הן בעיקר בעניינים של התנהלות הכלכלית של הבעל והתנהלותו הגרועה ביחס אליה. ואמנם גם אם נקבל את טענותיה (מה גם שחלק מטענותיה לא הוכחו או התבררו כאינן נכונות ובפרט על מצבו הכלכלי של הבעל ונכסיו), הרי שהבעל (שהודה בחלק מטענותיה) נהג שלא כראוי וכמתחייב ממנו כבעל וכהורה, ועליו לדעת שהתנהלותו כלפי האישה היא פסולה.

מכל מקום, לדעתי אין לראות במצבם של הצדדים ובטענות האישה כ"מאיס עליי" ולחייב בגט.

גם ביחס לנימוק הנוסף שהעלה הגר"י לרנר שליט"א בנימוקיו על פי דברי רבנו ירוחם ועל פי דברי רבי חיים פלאגי – לדעתי למרות שהנימוקים עצמם מפורסמים ונכונים, מכל מקום

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

אינם עניין לנידונו. ומקרה זה דומה יותר למה שכתב בשו"ת ציץ אליעזר (חלק ו סימן מב אורחות המשפטים פרק א):

"והדברים מרפסים איגרא דהיכך מצינו בכזאת לכוף לתת גט בגלל חלוקי דעות וקטטות ומריבות החולפים בין איש לאשתו. והאם הנימוק של לא יש תקוה לשלום ביניהם מספיק שלא לחוש לגט מעושה בבואנו לכוף את הבעל לגרש? והרי המדובר שם כשיהיה קטטה ומריבה בין איש ואשתו באיזה צד ואופן שיהיה, וא"כ איה מקום כבודה של הלכה כזאת שיוכלו בית דין לכוף לנתינת גט בגלל זה שהמריבות והקטטות נמשכות זה כבר יותר מי"ח חודש. ומה שמצינו בספר חסידים היא בהיכא שלא יכל להזדקק עם אשתו ועסקו ברפואות שנה או שנתים או שלוש ולא הועיל להם, כמוזכר בשמו בבאה"ט וכ"י אבל כפיה משום סתם קטטות ומריבות מאן דכר שמייה."

ועיין עוד מה שכתב הגר"י הרצוג בתשובה (סימן קנד):

"אמת הוא שהנימוק הסתמי של אין סיכויים לשלום בית דורש זהירות מרובה מצד בית הדין ואם נקבל דבר זה ליסוד מספק, לא הנחת בת לאברהם אבינו יושבת תחת בעלה, שכל בעל שנותן עינו באחרת יפרוש מאשתו וימרר חייה עד שבית הדין אחרי עבור איזה זמן יבואו לידי המסקנה שאין סיכויים לשלום בית..."

כאמור, דברי הגר"י הרצוג הם במקרה של כפיית האישה להתגרש שיש בזה חרם דרבינו גרשום ובוודאי וק"ו בנידונינו שהמדובר הוא על כפיית האישה.

אימתי נאמרה תקנת רבי חיים פלאגי

מחמת הקושי לתרגם דברי הגר"ח פלאגי הלכה למעשה הכריעו הרבנים בצרי, אליעזרוב וכהן (פד"ר כרך יב), שדברי הגר"ח פלאגי אינם כפשוטם:

"ונראה ברור שמה שכתב לכפות הכוונה בדברים בלבד שבית דין ישפיע עליהם כל כך, עד שבדבריו כאילו יכפה עליהם להגיע להסדר ולהתגרש, ולא שנתכוין להכריח בדרכי הכפייה, שבתחילה כתב שראוי לבית דין להשפיע על כיוון של שלום אבל אם הדברים מאריכים ואין סיכוי לשלום יש לבית דין לעשות את כל המאמצים ולהכריחם בדברים עד שיסכימו וירצו להתגרש. לפי זה לא עלה על דעת הגר"ח פלאגי ז"ל לכופם ממש לקבל ולתת גט בעל כורחם רק לרצות אותם עד שיאמרו רוצה אני ויגרשו אחר כך מרצון טוב. ואם כן אין ראיה מכאן לתת היתר נישואין לבעל שעזב את אשתו אף שאין סיכוי לשלום בית."

נידון הפסק הנ"ל הוא בכפיית האישה ונגד חרם דרבינו גרשום ובוודאי שכשהנדון הוא לכפות על הבעל קשה יותר להסתמך על דבריו הלכה למעשה למעט במקרים מיוחדים.

והנה, גם אם לא נקבל את ביאורם של הרבנים הנ"ל בדברי הגר"ח פלאגי, מה שאכן קשה להוציא מפשט לשונו המורה על כפייה כפשוטה, מכל מקום חזינן שאשת איש להשתמש בדברי הגר"ח פלאגי כהיתר גורף לכפיית גט אפילו על האישה.

לאור כל הנ"ל, לדעתי אין לחייב את הבעל במתן גט.

יש להבהיר שוב: התנהגותו של הבעל אינה ראויה ומצב מערכת היחסים ביניהם הוא גרוע. משכך, יש להסביר לבעל שבמצב זה כדאי מאוד להגיע להסכמות ולגירושין לטובת הצדדים וילדיהם.

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

הרב רפאל י' בן שמעון – דיין

מסקנות

הוגשה בפנינו תביעת גירושין על ידי האישה כנגד בעלה.

חברי בית הדין כתבו נימוקים והם חלק בלתי נפרד מפסק דין זה. חברי בית הדין נחלקו בדעתם.

לדעת המיעוט:

(א) הבעל חייב לגרש את אשתו.

(ב) יש לקבוע מועד לסידור גט בהקדם תוך שישים יום, ולהזמין את הצדדים כמקובל.

(ג) לגבי תביעת הכתובה של האישה: בית הדין ימתין לאחר ההתדיינות הממונית בבית המשפט לענייני משפחה, ולאחר מכן ייתן את החלטתו.

(ד) לבקשת בא כוח האישה, יש לבטל מידיית את הצו למדור ספציפי.

לדעת הרוב:

(א) לא הוכח שהבעל חייב לתת גט לאשתו.

(ב) בית הדין מותיר על כנו את הצו למדור ספציפי על הבית המשותף של הצדדים.

(ג) למרות האמור לעיל, עקב הפירוד הממושך בבית (נטישת האישה את חדר השינה) ומערכת היחסים הרעועה שבין הצדדים, בית הדין אינו רואה אפשרות סבירה של הגעת הצדדים לשלום בית. משכך, בית הדין קורא לבעל לראות את המציאות נכוחה ולהגיע להבנות ולגיבוש הסכמות שיסדירו את הפירוד ביניהם בדרכי שלום.

אנו פוסקים כדעת הרוב.

מותר לפרסם לאחר השמטת שמות ופרטים מזהים.

ניתן ביום י' בסיוון התשע"ו (16.6.2016).

הרב יאיר לרנר

הרב רפאל י' בן שמעון

הרב אברהם שינדלר